

Het muzikale behang van nazi-Duitsland

Elke week belicht Het Parool het bezoek van een historische persoon aan de stad.

Wie: Zarah Leander

Wanneer: 17 oktober 1938

Waarom: Promotietour en radio-optreden

Het is bijna tien half tien op een herfstochtend in 1938. Na een ononderbroken treinreis van zo'n 35 uur vanuit Stockholm stapt de filmster en zangeres Zarah Leander fris uit op het Centraal Station. Minzaam poseert ze voor persfotograaf Sem Presser.

Daarna volgt een autorit langs zwaaiende fans door de binnenstad. In het Amstel Hotel onderhoudt de Zweeds-Duitse Leander (1907-1981) de pers over haar opeenvolgende filmplannen, die haar op dat moment 'een adempauze gunnen om haar Hollandse vrienden te ontmoeten'. De vrijdag voor haar treinreis woonde Leander in haar voormalige woonplaats Stockholm tussen landgenoten nog de Zweedse première van *Heimat* bij.

Deze UFA-film, die in Nederland de titel *Onverbreekbare Banden* heeft gekregen, loopt dan ook net in het Rembrandt Theater op het Rembrandtplein. (Vijf jaar later, in 1943, zet het verzet deze Duitse UFA-bioscoop in lichterlaaie als protest tegen de niets-aan-de-handspeelfilms met Zarah Leander en de erbij vertoonde nazi-oorlogsjournaals. Het Duitse film- en bioscoopconcern UFA werd in 1937 voor 72 procent eigendom van de nazi's en zo onderdeel van Goebbels' propagandamachine.)

Zarah Leander gearriveerd op CS, 'elke minuut publiek bezit'. FOTO SPAARNESTAD/ANP

In ons land bepaalt op dat moment Duitsland het amusementsaanbod: film, grammofoonplaten en bladmuziek. *De Groene Amsterdammer* recenseert de film, een voortslappend melodrama met vage *Heim ins*

Reich-ondertoon, evenwel tot gort. Maar de meeste bezoekers komen toch voor Leanders omfloerste alt en haar liedjes, zoals *Eine Frau wird erst schön durch die Liebe*, één van haar grote successen.

Bij haar bezoek aan Amsterdam wordt Leander door de directeur en perschef van UFA Nederland, de heren Wolff en Schiferli, van de trein gehaald.

Het Vaderland meldt nog een pijnlijk incident bij de grens. De zangeres bleek niet het vereiste tijdelijke arbeidscontract voor een radio-optreden in Hilversum te kunnen tonen. Lichte paniek, totdat bleek dat het document al vooruit opgestuurd was.

Enthousiast onthult de diva op de persconferentie dat zij Mona Lisa zal spelen in een UFA-film met een scenario van Gerard Rutten (vader van Edwin). De Mona Lisafilm zou er nooit komen, mede omdat Rutten, toen jong filmer in Berlijn, niet langer in een Nazificerend Duitsland wilde werken.

Later, in haar memoires, moppert Leander over haar Nederlandse promotietripje waarin zij 'als levende pakketpost' werd verstuurd. 'Elke minuut was ik publiek bezit. Alles stond uitgestippeld. Zo wist ik vooraf al dat ik gardenia's zou krijgen op het perron. En dat ik zou dineren met kreeft.' Ook de avond blijkt besproken. Ze zingt in een Avroradio-programma. *De Laarder Courant De Bel* noteert hoe Leander daarna, om half twaalf, het Casino Hamdorff in Laren betreedt, geëscorteerd door de heren Vogt, Avrodirecteur en Den Daes, programmaleider. De ster draagt 'een roestbruin complet, geheel in de teint van haar en viel dadelijk op door haar lengte en kloek figuur'. Champagnekurken ploppen. Alert zet het orkest een medley met haar schlagers in. Leander knikt goedkeurend en blijft nog geruime tijd. Drie dagen later verslaat de Avroradio de opening van het Haagse Asta UFA-theater.

Johannes Heesters draagt als eni-

ge Nederlandse UFA-ster een gedicht voor en hij verwelkomt zijn collega Leander. Schalks verwijzend naar haar film hoopt zij op 'onverbreekbare banden met Nederland'.

Oorlog of niet, tot 1943 blijft Leander films en muziek maken. Als gescheiden vrouw met kinderen heeft ze 'het geld nodig'. Maar er zijn grenzen. Als in Berlijn haar villa gebombardeerd wordt en de UFA alleen haar bevroren tegoeden wil betalen indien zij de Duitse nationaliteit aanneemt, weigert ze. Boos keert ze terug naar Stockholm.

Op 3 oktober 1967 treedt Leander op in het Amsterdamse Concertge-

'Waar staat toch dat artiesten verstand van politiek moeten hebben?'

bouw. Met een zware zonnebril op. Haar verleden als *Stimme*, als geluidsbehang van nazi-Duitsland – naar het schijnt tot in de concentratiekampen – achtervolgt haar.

Tegen deze krant zegt ze 'nooit voor Hitler gezongen te hebben'. Dat ze zulke 'loze aanklachten' beu is, benadrukt ze ook in haar memoires: 'Waar staat toch dat uitgerekend artiesten verstand van politiek moeten hebben? Ik ben er bijna blij om dat men mij het etiket politieke idioot heeft opgeplakt.'

CHRIS REINEWALD

Bronnen:

Zarah Leander: *Es war so wunderbar*, Ullstein-Verlag, Frankfurt/M, Berlin, Wien, 1983, Krantenarchieven: *De Groene Amsterdammer*, *Laarder Courant De Bel*, *Het Parool*.

230209